Školitelský posudek diplomové práce Karolíny Macákové

Poetika divadelních textů Wernera Schwaba

Zuzana Augustová

Na úvod budiž řečeno, že diplomová práce Karolíny Macákové vznikala dlouho, ovšem nikoli zdlouhavě. Pro své pracovní vytížení pracovala diplomantka v přípravné fázi i na textu samotném spíše nárazově, vždy poměrně krátce, ale intenzivně, a to v průběhu značně dlouhého údobí. Díky tomu měla však paradoxně možnost předmět svého zkoumání a své vlastní závěry přehodnocovat a nahlížet z různých úhlů pohledu. Karolínin způsob práce i způsob uvažování a samotná analýza Schwabovy poetika trpěla místy značnou roztěkaností, i to však, jak se ukázalo, mělo pro její text zčásti rovněž pozitivní důsledky. Nejen že byla při své analýze schopná vycházet z různých teoretických zdrojů, pokud jde o analýzu divadelního textu a propojovat tak průběžně dnes již klasický přístup M. Lukeše k analýze dramatu, vycházející hlavně z teorie dramatu Manfreda Pfistera, s teoretickým uvažováním rovněž již kanonizované publikace G. Poschmann o postdramatickém psaní pro divadlo. Zdárně se také pokusila vsadit dílo W. Schwaba i do historického divadelního a literárního kontextu: viz např. vídeňská lidová hra 18. a 19. století, resp. její novodobá společensko-kritická varianta ve 20. a 30. letech 20. století a její nová rakousko-německá vlna od 60. let 20. století, dále filozofie jazyka a tvorba pro divadlo kritikou jazyka inspirovaná (Vídeňská skupina). A nechybí ani kontext společenský a kulturně-politický, pokud jde o poválečné Rakousko, které tradičně svým umělcům poskytuje ke kritice dostatek příležitostí. Reflexi a vyhodnocení těchto inspiračních zdrojů diplomantka zdařile kombinuje s Bachtinovým vymezení karnevalového principu a svátečního chronotopu a jeho aplikací na Schwabovu tvorbu, lépe řečeno, tento princip je nezpochybnitelně ve Schwabově díle přítomen, diplomantka se nadto snaží specifikovat schwabovská specifika v jeho uplatnění, jež u Schwaba získává silně nihilistický ráz.

Přínosem práce je dle mého názoru i biografická kapitola, protože, jak diplomantka konstatuje, Schwabova tvorba byla neoddělitelná od prostředí, z něhož autor vzešel, ale též od jeho životně-umělecké strategie a sebeinscenování. Za cenné považuji též zpochybnění některých biografický fakt a legend, která K. Macáková vhodně situuje do oblasti záměrné autorské mystifikace.

Nejvíce problémů, pokud jde o soustavnost a důslednost analýz, vykazují dle mého názoru především kapitoly 4 a 5, tedy samotná analýza Schwabovy dramatické či postdramatické poetiky, způsobu, jakým autor utváří formu svých her, pracuje s postavami, jejich konflikty a jak stylizuje jazyk, který má být hlavním aktérem jeho her. Někde se v textu objevují dokonce redizua zmiňované roztěkanosti, která narušují soustavnost výkladu. Na druhou stranu ale tato jistá roztříštěnost (kterou se nicméně podařilo minimalizovat) a fragmentarizující metoda výkladu umožňuje Karolíně Macákové uchopit Schwabovu poetiku z různých dílčích úhlů pohledu, nabídnout určitou pluralitu názorů na autorovu tvorbu a namísto syntézy z nich skládat mozaiku, která možná Schwabovu destruktivnímu, rozkladnému a totálně nihilistickému psaní více odpovídá. I s pomocí přeskoků ve výkladu se pak diplomantce daří nahlédnout objevně některé prvky schwabovského dramatického světa a rozvinout originálně analýzu některých leitmotivů Schwabova díla, vyrůstající z bachtinovské inspirace: viz např. definice Schwabovy práce s tělem a jazykem jako s odpadem, která se mi jeví velice zdařilá, stejně jako definice živého a takřka organického charakteru Schwabova jazyka.

A přestože k mé osobní lítosti nakonec diplomantka přehodnocuje – nejen v závěru, ale i v průběhu práce – svůj „vztah ke Schwabovi“ a začíná jeho dílo vnímat kritičtěji a s menším nadšením, tím více vyniknou přednosti metody psaní, kterou zvolila: Karolína totiž svým psaním vlastní psaní současně reflektuje, vývoj svého uvažování o zvoleném autorovi vtěluje přímo do textu, který tak získává procesuální charakter, což považuji obecně za metodu velice podnětnou.

Dodejme, že Schwabovo dílo je celkově velmi těžko uchopitelné, čehož důkazem je fakt, že o něm u nás neexistuje prakticky žádná sekundární literatura (kromě zřejmě několika málo diplomových prací) a ani v Rakousku o jeho díle příliš publikací nevyšlo, přestože zazářil na počátku 90. let skutečně jako meteorit. Jeho předčasný skon může patrně také za to, že si dostatečně neuvědomujeme, že se podstatně podílel na nástupu nové generace dramatiků a divadelníků v německém jazykovém prostoru v 90. letech, jejíž tvorba byla doslova zlomová. Schwab však na rozdíl od svých generačních souputníků pracuje s množstvím odlišných inspiračních zdrojů, a přestože se jeho dílo vyznačuje značnou mírou fyziologické naturalističnosti, nepatří k linii nového realismu inspirovaného britskou coolness dramatikou, ale spíše, i když opět originálně a zcela originálně k silně stylizované linii postdramatické, pracující s rozkládáním a deformací jazyka, těla i dramatické formy a jejích atributů. Karolína Macáková se tedy ujala nelehkého úkolu, když se rozhodla analyzovat

poetiku takto obtížně uchopitelného autora. Její práce pomáhá jako jedna z mála deficit v reflexi Schwabovy tvorby u nás napravit.

Práci, která má celkově velmi dobrou, ač ne zcela vyrovnanou úroveň, doporučuji k obhajobě, a i pro zmiňované originální charakteristiky některých prvků schwabovské dramatické struktury a Schwabovy dramatické řeči a pro inovativní, živou a sebereflexivní metodu práce navrhuji známku B.

V Praze 14. 6. 2016 doc. Phdr. Zuzana Augustová, Ph.D.